

УДК 331.453

Г.А. ПРОТАСЮК, Н.М. БОБОХ

м. Луцьк, Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки

БЕЗПЕКА ПРАЦІ: ТЕНДЕНЦІ ТА ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ

Успішний розвиток і функціонування будь-якого підприємства вимагає всебічного економічного аналізу його діяльності. При цьому важливим аспектом є ефективне використання виробничого й науково-технічного потенціалу, а також матеріальних і трудових ресурсів. Нещасні випадки, текучість робочої сили можуть завдати підприємству значних втрат. В цьому аспекті умови праці, наявність чи відсутність засобів захисту працюючих, реалізація рішень із забезпечення безпеки праці є одними із важливих факторів, що безпосередньо впливають на економічні показники діяльності підприємства, і, як наслідок, на всю економіку країни.

На сьогоднішній день в Україні спостерігається позитивна тенденція щодо зменшення травматизму, пов'язаного з виробництвом. Це викликано заходами, які вживаються роботодавцями щодо створення безпечних та нешкідливих умов праці на кожному робочому місці, а також центральними та місцевими органами виконавчої влади, які здійснюють контроль та нагляд за станом охорони праці в різних галузях економіки [1].

Протягом 2001–2011 рр. спостерігається поступове зменшення кількості потерпілих з утратою працездатності на 1 робочий день і більше та зі смертельним наслідком, а також кількості людино-днів непрацездатності. Це підтверджується тим, що в у 2001 р. значення даних показників становили 33,9 тис. осіб і 1029 людино-днів відповідно, а у 2011 р. зменшились на 67,8% та 56,9%. На наш погляд, така ситуація викликана не стільки якісними змінами, що відбулися в українській економіці, а їх кількісними параметрами, а саме зменшенням кількості зайнятих працівників із 12,78 млн. осіб у 2001 р. до 7,83 млн. осіб у 2011 р., а саме у 1,6 рази [2, с. 23-30].

Економічний стан країни та стан безпеки праці тісно пов'язані між собою. Обмежені можливості для створення безпечних умов праці на підприємствах призводять до збільшення витрат Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань. За термін з 2001 р. по 2009 р. Фонд виплатив потерпілим на виробництві понад 21 млрд. гривень. Середньомісячний розмір страхової виплати на одного потерпілого (члена його сім'ї) має стабільну тенденцію зростання. У 2011 р. він склав 971 грн., що на 14,1% більше порівняно з 2010 р. Однією з причин такої ситуації є проведений робочими органами виконавчої дирекції Фонду перерахунок сум щомісячних страхових виплат потерпілим (членам їх сімей) на коефіцієнт зростання середньомісячної заробітної плати.

За даними Фонду в 2011 р. найбільше щомісячних страхових виплат і одноразових допомог потерпілим на виробництві припадає на шахтарські регіони, що складає 78,9% від загального показника. Це й не дивно, адже провідне місце

серед галузей економіки за кількістю нещасних випадків зі смертельними наслідками займає саме вугільна промисловість, на підприємствах якої в середньому щорічно гине понад 150 працівників. Головною причиною такої ситуації називають складні гірничо-геологічні умови: викиди метану, гірських порід тощо. Проте, на наш погляд, причинами такої невтішної статистики залишається недотримання правил техніки безпеки, неякісні засоби захисту – респіратори і шахтні саморятівники, фізична і моральна зношеність підйомних компресорних установок, вентиляторів, механізмів, які функціонують на шахтах.

До найменш травмонебезпечних галузей економіки України можна віднести освіту, фінансову діяльність, охорону здоров'я та надання соціальної допомоги, державне управління, де кількість смертельно травмованих працівників не перевищує 20 осіб на рік.

Протягом останніх п'яти років в Україні спостерігається тенденція до зниження виробничого травматизму, однак ситуація з професійними захворюваннями залишається ще на досить нестабільному та високому рівні. Так, у 2005 р. на підприємствах України було зареєстровано 5931 професійне захворювання, у 2006 р. – 6138, у 2007 р. – 5947, у 2008 р. – 6794, у 2009 р. – 6046, у 2010 р. – 4965, а у 2011 р. – 5092. Рівень професійної захворюваності в Україні безпосередньо пов'язаний з незадовільними санітарно-гігієнічними умовами праці на виробництві. Так, кількість працівників, які працювали в умовах, що не відповідають санітарно-гігієнічним нормам, у 2011 р. склала 1,28 млн. осіб проти 1,6 млн. осіб у 2005 р. і 1,21 млн. осіб у 2010 р. [3, с. 8-15].

Основними причинами формування несприятливих умов праці на підприємствах є недосконалі технології, використання застарілого обладнання, машин і механізмів, їхня несправність, неефективність та невикористання засобів захисту працюючими, порушення правил безпеки праці, режимів праці та відпочинку.

На нашу думку, основними напрямками підвищення безпеки праці на виробництві повинні стати мотивація безпечної праці працівників, а також мотивація забезпечення безпечної праці роботодавцем. Також потрібно, щоб розв'язання проблем у сфері безпеки праці відбувалося на регіональному та галузевому рівні, а не лише на державному. Оптимальним варіантом для комплексного розв'язання проблем у сфері безпеки праці стало б розроблення Загальнодержавної цільової програми поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища та виконання її завдань із застосуванням прозорого механізму їх фінансування.

Література:

1. **Зеркалов Д. В.** Безпека праці. Монографія. – К. : Основа, 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/books/2012/>
2. **Травматизм на виробництві у 2011 році:** Статистичний бюлетень // Державна служба статистики України, 2012. – 150 с.
3. **Стан умов праці найманих працівників у 2011 році:** Статистичний бюлетень // Державна служба статистики України, 2012. – 26 с.